

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку діалогічного мовлення у дошкільників середнього віку
із загальним недорозвиненням мовлення II рівня

Виконавець: студент групи СОБ-4
напряму підготовки: 016 Спеціальна освіта
Люта Юлія Олександрівна
Керівник: Жадленко І. О.
Рецензент: Шевченко Ю. М.
Нормаконтроль: ____Ю. В. Клочкова

Запоріжжя
2020 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 31с., 2 табл., 2 рис., 44 джерела.

Об'єкт дослідження: діалогічне мовлення дошкільників середнього віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, продіагностувати та виявити стан розвитку діалогічного мовлення у дошкільників середнього віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Методи дослідження: теоретичні; емпіричні; статистичні

На сьогодні одним із поширених мовленнєвих порушень є загальне недорозвинення мовлення. З кожним роком дітей з цим порушенням стає більше.

Значні труднощі в оволодінні навичками зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ обумовлені недорозвиненням основних компонентів мовленнєвої системи фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної, недостатньою сформованістю як звукової так і семантичної сторін мовлення.

У дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ II рівня вторинних відхилень у розвитку провідних психічних процесів таких як: сприйняття, увага, мислення, уява, пам'ять створює труднощі в оволодінні зв'язним мовленням. Мовленнєве спілкування дошкільників із ЗНМ формується не повноцінно. Необхідність спілкування з оточуючими диктується насамперед фізіологічними потребами. Діти використовують у спілкуванні прості за конструкцією або змінені фрази, володіють загальноповсякденним, переважно пасивним словниковим запасом, який відстає від вікової групи. Таким чином, можна визначити, що у дітей із ЗНМ II рівня недостатньо сформоване діалогічне мовлення.

ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ, ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ, СЕРЕДНІЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Діалогічне мовлення є важливою складовою зв'язного мовлення і виконує ряд необхідних функцій, головною серед яких є комунікативна. Особливого значення формування діалогічного мовлення набуває у дітей із загальним недорозвиненням мовленням (далі – ЗНМ), оскільки для подальшого ефективного навчання необхідною умовою є сформованість як мовленнєвої, так і комунікативної сторін мовлення.

Діалогічне мовлення активно досліджували та досліджують науковці у філософському (М. Бахтін, В. Біблер та інші), лінгвістичному (Т. Винокур, Л. Якубинський та інші), нейрофізіологічному (Н. Бехтерева, О. Лурія, та інші), психологічному та психолінгвістичному (Л. Виготський, О. Лурія, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв, Т. Ушакова та інші), лінгвопсихологічному (І. Зимня та інші), лінгводидактичному (А. Арушанова, А. Богущ, К. Крутій, Т. Ушакова) аспектах.

У сучасній логопедії досить повно висвітлені питання мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Чисельні публікації Є. Тіхеєвої, К. Ушинського, Н. Мастюкової, Б. Грішеної, Р. Левіної, Л. Спірової, Л. Халілової вказують на те, що діалогічне мовлення дітей дошкільного віку до цих пір маловивчене.

Дослідження науковців (Е. Палихата, М. Пентилюк, Л. Варзацька, А. Ляшкевич та інші) переконують у необхідності розвитку всіх форм і видів мовленнєвої діяльності, у тому числі й діалогічного мовлення, що знайшло відродження у програмах рідної мови [18, 20].

Окрім того, людина може активно співпрацювати з іншими в різних сферах діяльності, досягти життєвого успіху, бути щасливою тоді, коли має розвинену комунікативну культуру, тобто систему знань, норм, цінностей і зразків поведінки, які прийнятні в суспільстві, де вона живе і органічно,

природно реалізує їх в офіційному та неофіційному спілкуванні. Тому особливого значення набуває проблема формування мовленнєвої особистості – людини, яка виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетенції, шанує, любить і береже рідну мову, людини, здатної представити себе в суспільстві засобами мовлення [10].

Враховуючи вище сказане, вибір теми бакалаврської роботи зумовлено вимогам державних програм, зростаючою кількістю дітей із загальним недорозвиненням мовлення II рівня та низьким рівнем сформованості діалогічного мовлення.

Об'єкт дослідження: діалогічне мовлення дошкільників середнього віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Предмет дослідження: особливості розвитку діалогічного мовлення у дошкільників середнього віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, продіагностувати та виявити стан розвитку діалогічного мовлення у дошкільників середнього віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.

Завдання:

1. Вивчити та проаналізувати теоретичні засади особливості розвитку діалогічного мовлення.
2. Провести діагностику стану розвитку діалогічного мовлення у дошкільників середнього віку із загальним недорозвиненням мовлення II рівня.
3. Проаналізувати отримані результати, сформулювати висновки.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення та аналіз літературних джерел); емпіричні (констатувальний експеримент); статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

1. Ідеї про мовленнєвий розвиток дітей (К. Ушинський, Л. Виготський, С. Рубінштейн, Д. Ельконін).

2. Лінгвістичні положення про своєрідність діалогічної форми мовлення (Т. Винокур, А. Щерба, Л. Якубинський та інші).

3. Дані про онтогенез діалогу в (Ж. Піаже, Е. Гарві, А. Костильов, Н. Лепська та ін.).

Дослідження проводилися на базі Мелітопольської спеціальної загальноосвітньої школі-інтернат «Гармонія» Запорізької обласної ради у дошкільному відділенні з дітьми середнього дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Структура та обсяг бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (44 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи – 31 сторінка, із них основного тексту – 25 сторінок.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми бакалаврської роботи було визначено та вирішено поставлені завдання:

1. Ми розглянули комунікативні, психологічні й лінгвістичні особливості діалогічного мовлення. Діалогічне мовлення активно досліджували та досліджують науковці у філософському (М. Бахтін, В. Біблер та інші), лінгвістичному (Т. Винокур, Л. Якубинський та інші), нейрофізіологічному (Н. Бехтерева, О. Лурія та інші), психологічному та психолінгвістичному (Л. Виготський, О. Лурія, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтєв, Т. Ушакова та інші), лінгвопсихологічному (І. Зимня та інші), лінгводидактичному (А. Арушанова, А. Богуш, К. Крутій, Т. Ушакова та інші) аспектах.

У дослідженнях А. Гвоздева, В. Глухова, Л. Виготського, Н. Жинкіна, О. Леонтєва, з лінгвістики дитячого мовлення визначена основна послідовність його формування: від стадії лепету до семи – дев'яти років.

Дослідження В. Воробйової, Р. Левіної, Л. Спірової, Т. Філічевої, Г. Чіркиної показали, що наявні недоліки у дітей із ЗНМ II рівня у сфері фонетики, граматики виразно проявляються у діалогічному мовленні.

Аналіз науково-методичних джерел показав, що мовленнєве спілкування дошкільників із ЗНМ формується неповноцінно. Необхідність спілкування з оточуючими диктується насамперед фізіологічними потребами. Дошкільники з труднощами вступають в контакт з оточуючими, не прагнуть до продовження спілкування.

2. Для збору інформації про особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей із ЗНМ II рівня було проведено дві діагностики. Перша за методикою Р. Левіної для визначення, яким чином діти дошкільного віку із ЗНМ II рівня можуть вступати в розмову з незнайомою людиною, підтримувати її на елементарному рівні, даючи відповіді на питання. Друга за

методикою М. Лісіної, спрямована на обстеження провідної форми спілкування.

3. Результати експериментального дослідження дали можливість з'ясувати характеристику рівнів розвитку стану діалогічного мовлення у дітей із ЗНМ II рівня.

Аналіз обстеження за методикою Р. Левіної показав, що високий рівень розвитку діалогічного мовлення не показала жодна дитина. У дітей дошкільного віку із ЗНМ II рівня відзначається недостатній розвиток діалогічного висловлювання, що виражається у труднощах вступу в контакт з людьми, підтримання бесіди та контакту з оточуючими.

Дослідження за методикою М. Лісіної показало, що мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ II рівня носить переважно ситуативний характер. Не сформованість мотиваційного компонента спілкування призводить до низького рівня розвитку мовленнєвих засобів.

Таким чином, аналіз проведених діагностичних методик свідчить про те, що діти дошкільного віку із ЗНМ II рівня значно відстають від своїх однолітків, які розвиваються відповідно до онтогенетичних показників в оволодінні навичками зв'язного діалогічного мовлення, вони опановують лише найпростішими формами діалогу.